

Kas minustki võib saada indiaanlane?

Vabariikliku usundiõpetuse olümpiaadi essee

Mari Saffre

TSG 12.A klass

Indiaanlased on Ameerika mandrite põliselanikud, kes seal elasid, enne kui Kolumbus 1492. aastal Ameerika esmakordselt avastas. Sõna "indiaanlane" tulenebki sellest, et Kolumbus lootis leida Indiat ning pidas Ameerika põlisrahvaid indialasteks. 2021. aasta seisuga elab Ameerika Ühendriikides 6,79 miljonit põliselanikku - indiaanlast. Nad moodustavad 2,09% tervest Ühendriikide rahvastikust.[1] Tegelikult jagunevad need indiaanlased omakorda mitmeteks erinevateks rahvasteks, osad üksteisega lähemalt suguluses, teised kaugemalt. Indiaanlaste hõime võib mingil määral võrrelda Eesti kunagiste kihelkondade kultuuridega. Nõnda nagu igal kihelkonnal olid omad kindlas stiilis riided, on ka igal indiaanihõimul omad traditsioonid. Nagu Eesti kihelkondadeski saab eri kihelkondade vahel leida ühiseid jooni, on ka sama piirkonna indiaanlaste hõimudel mõningaid sarnasusi. Ei kihelkonna ega indiaanihõimu aladel polnud ju müüri ees, inimesed said liikuda, toimus kultuuriline vahetus.

Paralleel Eesti kihelkondadega on vaid näitamaks, et indiaanlaste kultuur on sama mitmekesine kui Eesti rahvarõivadki. Indrek Park on nimetanud eestlasi ka Euroopa indiaaniharuks.[2] Indiaanlaste looduslähedus on kontrast tänapäeval valitsevale tehnoloogiakesksusele. Kuuldes kliimakriisist ning inimeste süüst selle tekke püüame leida lahendusi. Kas on õige otsida vastuseid indiaanlaste kultuurist?

Väga paljudele indiaanirahvastele on iseloomulik usk looduse vaimsusesse. Nagu ka Eesti maausk, olid kõik algelised usundid animistlikud ja looduse austamisega seotud. Üks asi, mida loodusrahvad meist ehk paremini teavad, on loodusega suhtlemine ning loodusest aru saamine. Vihmametsa põlisrahvaste jaoks on see vaid paar generatsiooni tagasi, kui nende hõim valgete inimestega kokku puutus. Nende jaoks ei ole see kaua aega tagasi, kui nende loodususuga seotud indiaanikultuur oligi nende jaoks reaalsus[3], vastupidiselt nt eestlastele, kelle loodususku peale 17. sajandit hoolega välja juurutada üritati, mis oli tingitud luterluse levikust. Kuivõrd see õnnestus, on iseasi. Eestlane peab ennast edasi metsarahvaks, mida on hästi sõnastanud Valdur Mikita oma teostes. Ka moodne inimene oskab tegelikult loodusega suhelda, kuid ta on kaotanud oskuse looduse vastustest aru saada.

Animismiga seotud tavad vähendavad tarbetut üleküttimist ja liigset metsade raiumist. Kui uskuda, et loomal, keda jahitakse, on ka hing, jäetakse loom pigem elama ja tapetakse ainult vajaduse järgi. Põhjuseta tapmise teemat on käsitletud Stephen Sommersi 1994. aasta filmis "Džungliraamat". Sealne metsas üles kasvanud peategelane ei suuda mõista, miks valged inglise koloniseerijad tapavad, kui mitte selleks, et süüa saada või ennast kaitsta. Filmi lõpus viib valgete koloniseerijate ahnus nad

hukatusse. Kuigi film on kaugel indiaanlaste loodusu kujutamisest, on see siiski üks ühine joon indiaaniliku elulaadiga.

Indiaanlastel on šamaanid. Nende usk seostub konkreetsete pühapaikadega ja rituaalidega. Tavaline inimene võib ka loodslähedane olla ja loodusega kooskõlas olla, see ei ole eluviis reserveeritud vaid indiaanlaste jaoks. Selleks, et sellest saaks religioon, on sellel vaja autoriteeti nagu šamaan ning millegi pühaks kuulutamist. Me ei saa võtta maja tagant suvalist kaske ning nalja pärast otsustada seda kummardama hakata. Esiteks naeruväärstab see tegelikke loodusrahvaid ning teiseks ei loe see religioonina, kui see "usk" majatagusesse kaske vaid nali oli ning paari nädala pärast ajalugu on.

Paljudel indiaanlaste hõimudel on hingelooma leidmise traditsioon. Üks indiaanlane on seda niimoodi väljendanud: "See on keeruline isiklik protsess, mida saaks võrrelda nt sõjaväes auastme saamise või katolikukirikus pühakuks kuulutamisega." [4] Ent eriti Ühendriikide peavool on võtnud indiaanlastelt üle "hingelooma" kui sõnakõlksu, mida saab kasutada sünonüümina, kui soovitakse oma samastumist mõne loomaliigiga väljendada.

Mina arvan, et ühest kultuurist teise midagi tõlkida pole võimalik, sest kultuur on midagi subjektiivset ning me jääme seda alati võrdlema kultuuriga, millega meie oleme harjunud ehk millega me üles kasvasime. Samamoodi pole välismaalastel võimalik ühe eluaja jooksul täielikult integreeruda.

On küll võimalik mitmeid aastaid veeta ühte teist kultuuri uurides. Aga selle eelduseks on, et selle teise kultuuriga on lähikontakt ehk nad võtavad uurija iseendi keskele. Üks edukas näide on eestlane Indrek Park, kes on indiaanikeelte spetsialist. [2] Ameerika indiaanihõimudesse on aga ilma teadusliku eesmärgita raske vastuvõetud saada, kuna neil on reegleid indiaanlastest põlvnemiste kohta. Kõik oleneb harust, osad on rangema ning osad on leebema poliitikaga. [5] Samas võiks indiaanlasel eestlaseks saamine olla tunnetuslikult lihtsam, sest eestlasel kui väikerahval, kes on ka võõraste iket maitnud, on rohkem ühiseid jooni indiaanlastega.

Ent Ameerika Ühendriikides on mängus ka eetikaküsimus. Indiaanlasi on USA ajaloos palju diskrimineeritud ning halvasti koheldud. Indiaanlased teavad, kui eksootiline tundub nende kultuur valgete inimeste jaoks. Kuid ühe valge inimese jaoks on indiaanlaseks hakkamine nagu hobi. Valge inimene saaks vaid indiaanlast mängida, ent mitte indiaanlane olla. Valge inimese jaoks on indiaanlaseks olemine kostüüm, mida saab selga panna ja mida saab kappi peita. Põliselanikega pole see nii. Indiaanlasele jääb tema nahavärv ja tema kultuuriline taust alati, kas siis, kui ta teksaseid kannab ja inglise keelt räägib. Seepärast tuleks isegi öelda, et indiaanlaseks lihtsalt tuju pealt hakkamist ei ole eetiline teha. Paljudel maailma põlisrahvastel on valusat ajalugu võõraste koloniseerijatega, kes neid metslasteks ning alamateks inimesteks on pidanud. See on alles üsna hiljutine nähtus, et inimestel

on huvi indiaanlaste kultuuri vastu. Ameerikas said põliselanikud endale alles 2016. aastal õigused, mis neil praegu on.[6]

Lisaks kõigele sellele ei peaks kohe indiaanlaseks hakkama, et loodusega harmoonilist elu elada. Maailmas on palju näiteid ning mitmeid teisigi usundeid, mis peavad tähtsaks looduse hoidmist ja harmooniat sellega. Isegi meie kodust kristlust on ka võimalik läbi roheliste prillide praktiseerida. Looduse hoidjaid ning looduse eest hoolivaid inimesi leidub igas rahvuses, igas religioonis. Loodusest hoolimine ei ole asi, mis oleks ainult indiaanlastele omane. See ei ole ka indiaanlaste usu keskseks teemaks. Nende jaoks on tähtsad looduse hinged, neile on nende maa väga tähtis. See on vaeleusaam, et indiaanlased kaitsevad nt vihmametsi, sest nad tahavad kliimat kaitsta. Indiaanlastel on vihmametsa kaitsmiseks hoopis teine motivatsioon: iseennast, oma kultuuri, oma maad kaitsta, oma ellujäämist tagada.[7]

Seejuures on kliimakriis ning maavarade kadumine kaasaegsed nähtused. Paar sajandit tagasi ei mõeldud indiaanlastest kui eeskujust loodusega harmoonias elamise osas. Indiaanlasi hoopis diskrimineeriti ning kiusati taga. Seetõttu ei hakkaks ma ka indiaanlaseks. Indiaanlastel on omad minevikuhaavad ning mina, kes ma pole indiaanlastega seotud, rebiks neid haavu tõenäoliselt lahti.

Allikad:

[1] <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/native-american-population>

[2] <https://menu.err.ee/1146885/pealtnagija-eestlane-opetab-ameerikas-indiaanlastele-nende-endi-keeli>

[3] https://www.youtube.com/watch?v=xk0-yebNA_o

[4] <https://www.insider.com/misconceptions-native-americans-usa-culture-2020-1#non-natives-shouldnt-call-things-their-spirit-animal-6>

[5] <https://slate.com/news-and-politics/2004/02/how-do-you-join-an-indian-tribe.html>

[6] <https://indianlaw.org/adrip/home>

[7] <https://www.youtube.com/watch?v=hklt2xW2DCg>